

amore Conditoris elanguit, ei sitiens in cœlesti gloria copulari, qui pro nobis ut agnus innocens in cruce voluit immolari. Aureo viridique colore chrysoprasus juxta proprietatem sui nominis suspiria exprimit fidelium pro fidei veritate agonizantium, et ad cœli palatia toto amore festinantium. Denique beatus Audoenus multifarie suspirans in prolongatione sui incolatus, in electorum ordine pontificum supra cœli solium sublimatur. Cœruleo colore hyacinthus sereno perspicuus et gratus, nubilo obscurus et marcidus beato præsuli coaptatur, qui cœlestis Jerusalem civium congaudens profectibus, miserorum utpote piissimus pater condolet afflictionibus. Illis namque conjubilat æternæ gratulationis tripudio, istis assidue concurret piæ consolationis remedio.

7. Purpurea specie amethystus violaceo roseoque colore permistus sanctorum cernuam designat humilitatem, et sub hujus mundi tribulatione insuperabilis patientiæ virtutem. Beatus ergo præsul Audoenus humilitatis gratia præcluis, patientiæ constantia fortis, virginitatis privilegio sublimis, ad

A cœlestis Agni convivium intronissus, perpetuo gratulatur, et inter pudicitiae choros canticum novum in citharis modulatur. Taliter beatus Audoenus fide catholicus, sermone luculentus, actione magnificus, pretiosis virtutum gemmis decoratus, cœlestis fabricæ ædificio coaptatus, et inter summos Christi pontifices stola jucunditatis indutus mirifice coronatur. Ergo, sanctissimi Patris imitatores estote, filii, ut cum eo æternæ hæreditatis sortem valeatis adipisci. Ejus fidei unitatem sectemini, et contra hæreticæ pravitatis argumenta vehementer armemini. Castimonie puritatem diligite, quia pastor vester, ut templum fieret Conditoris, assidue carnem macerandi illibati servavit jura pudoris. Per iter justitiæ et veritatis incedite, ut ipso prævio duce cœlestis Jerusalem portas valeatis introire. Adsit nobis pariter pia sanctorum intercessio, quorum hodie festivam recolimus mentionem, ut eorum promerente suffragio, aulæ cœlestis mereamur ascribi collegio, largiente Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

ANNO DOMINI MCXVII

ANSELMUS

SCHOLASTICUS ET CANONICUS LAUDUNENSIS

NOTITIA

(Casimir ODIER, *De Script. eccles.*, tom. II, pag. 956)

Anselmus Laudunensis Ecclesiæ canonicus, ac postea decanus, florebat anno 1100, sub finem sæculi undecimi. Iste enim Anselmus Laudunensis et frater ejus Radulphus duo habebantur clarissima Galliæ lumina, teste Saresberiensis, atque omnium ore et prædicatione celebrabantur. Unde Guibertus, abbas de Novigento, ita de Anselmo loquitur in præfatione ad Bartholomæum Laudunensem episcopum: *Indidit tanto Deus capiti duos oculos sideribus clariores, dum a dextris habes Anselmum, totius Latini orbis magisterio præclarum, cujus tam sincera est in Scripturarum ac fidei assertionis severitas, ut staret viros suis probetur documentis fecisse catholicos, quam instituisse potuerit erroneus quispiam temeris hujus hæreticos: altrinsecus Radulphum, etc.; et lib. III De vita sua: Magister Anselmus, vir totius Franciæ, imo totius Latini orbis lumen in liberalibus disciplinis et tranquillis moribus. Non ita tamen de Anselmo sentiebat Petrus Abælardus, qui hoc circiter tempore ad eum accedens, ut theologiæ præ-*

C ptis informaretur, quid de illo sentiret, ita in epistola Calamitatum suarum exprimit: *Accessi ad hunc senem, inquit, cui magis longævus usus quam ingenium vel memoria famam comparaverant; ad quem si quis de aliqua questione pulsandum accederet incertus, redibat incertior. Mirabilis quidem erat in oculis auscultantium, sed nullus in conspectu questionantium. Verborum usum habebat mirabilem, sed sensu contemptibilem, ratione vacuum. Cum ignem accenderet, domum suam fumo implebat, non luce illustrabat. Ita scribebat Abælardici ingenii ostentatio, cum sodalium contemptu, præceptorum obreptione et suggillatione, quorum gloriam et famam imminuere et deprimere gloriebatur, eisque in omnibus, de quibus in scholis contentio esse poterat, adversari. Anselmus hic anno 1112 opposuit se solus et contra Laudunenses canonicos, electioni Gualdrici in Laudunensem episcopum, velut hominis incapacis, qui juxta synchronum Laudunensem canonicum, in litteratura nihil valens, omnino littera-*

tos despectui habens, milites super omnes diligebat, A protervus pariter et præsumptuosus. Sic autem de ista Gualdrici electione Guibertus abbas de Novigento, testis oculatus, lib. III, cap. 4: *Mortuo Ingelvano, inquit, cum biennio vacasset Ecclesia Laudunensis, tandem Gualdricum erigunt, quem regis Anglorum referendarium, quem auro argentoque audierant opulentum. Ante quam electionem, duo Ecclesie archidiaconi per mutuas eligentium contentiones in cathedram fuerant erecti, Gualterus scilicet et Ebalus, sed apostolicæ sedis iudicio sunt ejecti. Spe igitur fulsissima concordorum, electus ille prædictus a clero, Ingelvano primum elaborante et cæteris malo suo admittentibus, Rothomagi a rege Anglorum de curia contra canones expetitur, qui nequaquam hujus electionis incertus, quod sub nullius ecclesiæ titulo erat, nec quidquam sacri ordinis præter clericatum acceperat, factione egit, ut e vestigio subdiaconus fieret, et canonicum in Ecclesia Rothomagensi susciperet, cum hactenus sese omnino militariter habuisset. Cum igitur omnes assensum in ejus susceptione dedissent, solus magister Anselmus, vir totius Franciæ, imo Latini orbis lumen in liberalibus disciplinis et tranquillis moribus, ab ejus electione dissensit. Aliquot post mensibus perit Gualdricus, trucemque papuli in maetando episcopo Ralhiem describit idem Guibertus cap. 8. Qui postquam explicuit qua fronte, quove furore cives in eum Laudunenses irruerint, quomodo fuga salutis consulere conatus sit, et tandem in angiportu clericalis claustris ante domum Godefridi capellani substituerit, subjicit: Cum eis miserabilissime supplicaret, jurejurando ipsis astruere volens, se nunquam deinceps ipsorum episcopum futurum infinitas eis pecunias præbitturum, de patria recessurum: omnesque contra obfirmatis animis insultarent, unus nomine Bernardus, cognomento de Brueriis, elevata bipenni sacrum, quamvis peccatoris, verticem truculenter excerebrat. Qui cum laberetur inter tenentium manus, antequam decideret, ab altero sub ocularibus per medium nasi ex transverso percussus, occubuit. Ibi pessundato et tibias conciderunt, et vulnera plurima indiderunt: itaque expoliatus ad nudum, in angulum ante capellani sui domum projectur. Deus meus, quis retexat, quot in jacentem a transeuntibus sunt ludibria jacta verborum, quot globorum jactibus, quot saxis est corpus oppressum? Hæc rabies, hæc episcopi indigni funesta mors, quæ inimicos etiam ad commiserationem movit, inter cæteros magistram Anselmum Laudunensem, qui medias inter furentium turbas, eum ad sepulturam extulit. Rem quoque istam idem Guibertus describit cap. 10, ad Anselmi Laudunensis commendationem, postquam fense funestum ecclesiæ, ornamentorum, palatii, aliorumque templorum ineedium prosecutus est. In crastino, inquit, quoniam nemo erat pene qui jacens episcopi cadaver sine jactu aut probro seu maledicto præteriret, de sepultura vero nullus cogitaret, magister Anselmus ad tragediæ hujus auctores preces fudit, ut hominem vel qui episcopi nomen et insigne habuerat, sinerent quoque humari. Vix annuit. Quia ergo nudus ad terram canina quadam vilitate a vespertinis feriæ quintæ horis, tertiam crastinæ dici horam usque jacerat, jubetur tandem a magistro levari, et salbano superjecto ad Sanctum Vincentium deportari. Delatus ad ecclesiam nihil prorsus officii, non dico quod episcopo, sed quod Christiano competeret, in exsequiis habuit. Paulo ante in eadem ecclesia occisus fuerat Gerardus de Siriciaco, princeps et castellanus Laudunensis, ejusque sanguine respersum fuerat pavementum: et tunc magister Anselmus Laudunensis Ecclesiæ decanus, vir scientia celeberrimus, quibusdam secreta colloquiis pronuntiassæ fertur, illam sanguinis effusionem non nisi ejusdem ecclesiæ concremia-*

tionē diluendam esse, cum tantum scelus non aqua, sed potius igne esset expiandum. Quod et contigit haud ita multo post. Hæc de vita et humanitate Anselmi Laudunensis Ecclesiæ decani et ornamentis.

Scriptis multa, de quibus loquuntur. sed minus recte, Bellarminus ad annum 1077, quo jam florebat, et Labbeus in opere suo *De Scriptoribus ecclesiasticis*, verbo *Anselmus Laudunensis*. Attribuunt illi *Glossam ordinariam*, de qua dubium nullum est. Item *Commentarium in Evangelium divi Matthæi*, quod habetur impressum in editionibus antiquis Operum sancti Anselmi Cantuariensis archiepiscopi, Colonia anno 1573, apud Maternum Cholium, et sequentibus omnibus editionibus, usque ad eam quam Lugduni procuravit Theophilus Raynaudus in fol., anno 1630, extraneis in Scripturam sacram commentariis expurgatam. Habetur tom. I, incipitque: *Liber generationis, etc. In ipso exordio satis ostendit quod de humanitate Christi sit acturus, etc.*

At hic commentarius non sapit stylum vel genium sæculi XII nascentis, quo florebat Anselmus Laudunensis; unde alii volunt hunc commentarium in Matthæum, inter Anselmi Opera impressum, spectare ad Petrum Babionem, Anglum, qui florebat anno 1360, teste Possevino tomo II *Apparatus sacræ*, pag. mihi 240. Hoc autem noscere et experiri quisquam facile poterit, si voluerit, nam indubius Petri Babionis commentarius cum proprio auctoris nomine, habetur ms. in Regia Galliarum Bibliotheca, codice 4123, qui incipit: *Dominus ac Redemptor noster ad commendationem evangelicæ fidei, Evangelium voluit non solum omnibus prædicari, etc.* Quomodo incipit prologus dicti Commentarii quem edidit Theophilus Raynaudus, in editione sua Operum divi Anselmi. Alii volunt hunc commentarium spectare ad Guillelmum de Arvernica Parisiensem episcopum circa annum 1240. Verus autem commentarius Anselmi Laudunensis in Matthæum habetur in eadem Bibliotheca Regia cod. 3819, incipiens, *Evangelium Græce, Latine bonum nuntium interpretatur, etc.* Inscribitur, ex ignorantia exscriptoris, *Magistri Anselmi de Montelaonis Remensis archiepiscopi*; ubi legendum *De Montelaonis, vel De Monte Lauduno*, ut Latine loquemur, qui nunquam Remensis archiepiscopus fuit (1).

Eidem attribuuntur *Homiliæ sexdecim in nonnulla loca Evangeliorum*, quæ etiam habentur ibidem inter *Opera S. Anselmi Cantuariensis episcopi*, veterum editionum et novæ etiam Parisiensis anni 1675, apud Ludovicum Billaine, cura et studio Gabrielis Gerberon, monachi Benedictini.

Item *Commentarius in Cantica canticorum*, in citata antiqua editione Operum divi Anselmi Cantuariensis archiepiscopi, tomo I, fol. 184, cujus initium: *In initiis librorum causæ dicendæ sunt, quomodo vel quare compositus sit liber iste, etc.*

Denique *Commentarius in Apocalypsim* ibidem tomo II, fol. 583, cujus initium: *Deus et Dominus Pater, prævidens persecutiones quas, etc.* Habetur quoque cum expresso nomine *Anselmi Laudunensis* in bibliotheca Colbertina, cod. 5117, et anonymus in bibliotheca Galliarum Regia, cod. 4513, fol. 52. post opus Hugonis de Miramars, Carthusiani Montis Rivi. Hæc de scriptis.

Obit anno 1117 celeberrimus ille scholæ magister Anselmus canonicus Ecclesiæ Laudunensis et decanus, tum multorum discipulorum undequaque ad se convolantium doctor eximius, sepultusque est Lauduni in ecclesia Sancti Vincentii extra urbem. Illum autem in serie decanorum primum collocat Lucas Dacherius in notis ad Guibertum abbatem de Novigento. Docuit Lutetiæ primum et Lauduni postea per quadraginta et amplius annos, unde eum collocat Bellarminus ad annum 1077 in libro suo

(1) Commentarium in Matthæum ab auctoribus Benedictinis Gallæ litterariæ Anselmo Laudunensi

asseritur. Vide infra col. 1181. Edit.

De scriptoribus ecclesiasticis, qui et ad mortem usque theologiam publice professus est. Inter alios vero lectionum suarum auditores habuit hosce viros insignes et magistros : Guillelmum Campellensem, qui et ipse magistrerii dignitate et munere perfunctus, ad Catalaunensem episcopatum promotus est; Petrum Abælardum, Albericum Rhavensem, qui Bituricensis postea archiepiscopus fuit; Lothulfum Novariensem, Gaufridum Britonem, qui anno 1111 Rothomagensi archiepiscopatu præfectus est; Philippum postea factum ordinis Præmonstratensis canonicum, et Bonæ Spei in Hannonia abbatem; Radulphum et Guillelmum, qui in Cantuariensi sede sibi invicem successerunt. De Guillelmo Cantuariensi ita scribit Hermannus monachus, qui Ecclesiæ Laudunensis combustæ instaurationem descripsit : *Nos itaque assumpto dominæ nostræ pheretro atque reliquiis, Cantuariam venimus, ubi tunc erat archiepiscopus D. Willelmus, nobis notissimus : quoniam jamdudum pro audienda lectione magistri Anselmi Laudunensis petens, multis diebus in episcopi domo manserat, ibique filios Radulphi cancellarii regis Anglorum docuerat.* Iste nempe Guillelmus de Corbolio, natione Gallus, cognominatus de *Chiche*, anno 1123 ab Henrico I, Angliæ rege archiepiscopatu Cantuariensi donatus, præceptor fuerat filiorum Radulphi, ejusdem regis cancellarii, viri in regno Anglicano potentissimi : qui, ut scribit Joannes Brompton, viginti annis infirmitate decoctus, in curia nihilominus ad omnia scelera juvene promptior erat, innocentes opprimens, et multas sibi terras diripiens. Cautè porro distinguendus Anselmus Laudunensis decanus ab aliis duobus Anselmis Laudunensibus, eodem tempore viventibus, quorum alter et primus cognomento *Beassus*, unus et thesaurarius Ecclesiæ Laudunensis, qui sub prætextu probitatis et pietatis, deceptis diu canonicis, non exiguam gemmarum partem quibus sacræ cruce diebus solemnioribus ornabantur, furatus, aurificibus tradidit et vendidit. Qua de re scribit auctor ille qui Laudunensis Ecclesiæ instaurationem describit, magistrique Anselmi decani de Anselmo ista ferre judicium his verbis refert : *Protinus ergo generalis*

A conventus canonicorum et civium convocatur quid opus sit factò discutitur : et præ omnibus magister Anselmus, tunc temporis totius orbis lucerna consulitur. Ille, ut divinæ legis peritissimus, continuo Josue replicat historiam, quomodo scilicet furtum in sero nullo sciente factum, Dominus jussit sorte perquiri : primo per tribus, deinde per familias, ac domos, ad ultimum sigillatim per viros. Instar hujus tam subtilis perquisitionis, consulit magister Anselmus, ut tanti facinoris auctori judicio aquæ perquireretur, ac singulis urbis parochiis unus infans innocens in vase aquæ benedictæ repleto poneretur : et quæcumque parochia forte culpabilis reperiretur, de singulis domibus ejusdem parochiæ unus infans in vase aquæ poneretur : et quæcumque domus deprehensa fuisset, omnes viri vel feminae ad eam pertinentes, judicio aquæ se purgare cogentur. Posterior denique Anselmus fuit abbas S. Vincentii Laudunensis, ex monasterio Sancti Medardi Suessionensis anno 1131 cooptatus, cum religiose, docte ac prudenter monasterium suum annos plus minus septemdecim rexisset, atque, ut inquit Laudunensis scriptor, pro utilitate ejusdem cœnobii Romam profectus fuisset : demum a clericis Tornacensibus ibi repertus, in episcopum electus est, et a domino papa Eugenio invitatus et reluctans, obedientiæ vinculo constrictus, pontifex consecratus est : sicque per eum Tornacensis Ecclesiæ antiqua dignitas restituta, anno ab Incarnatione Domini 1145. Hæc paulo latius de Anselmi Laudunensis doctrina, virtute, aliisque dotibus, quem primum sæculo xi illabente ac xii inchoante, sacras in Galliis litteras excitasse, scholas theologicas aperuisse, narrant scriptores antiqui omnes. Plura de illo tanquam theologorum principe conveniebat dicere, de quo Bellarminus et Labbeus locis supra citatis. Antonius Possevinus, in *Apparatu sacro* t. I, pag. seu fol. 86. Et quem paucis additis vel mutatis huc transcripsimus, ordine tamen ad nostrum institutum convenientiori, Cæsar Egassius Bullæus sæculo iv. *Historiæ Universitatis Parisiensis*, ad annum 1101, fol. 9; ad ann. 1112, fol. 35; denique ad annum 1116, fol. 46 et 47.

NOTITIA ALTERA.

Histoire littéraire de la France par des religieux bénédictins, t. X, p. 170.)

I. — Vita.

Ansel ou Anselme de Laon, surnommé *le Scholastique*, naquit à Laon ou dans les environs, avant le milieu du xie siècle, de parents pauvres et réduits à cultiver la terre, *de pauperibus et rusticanis* (1). Jamais il ne perdit de vue son origine; et cette vue lui inspira toute sa vie un fonds de modestie qui releva infiniment les excellentes qualités de cœur et d'esprit qu'il apporta en naissant. On ne sait rien des premières années de sa jeunesse. D. Dachery (2) croit qu'il fut envoyé dans l'abbaye du Bec, pour y étudier sous saint Anselme. Ce qui favorise cette conjecture, c'est qu'on voit dans son commentaire sur saint Matthieu, qui n'est qu'un tissu de textes choisis des saints Pères, qu'il en avait principalement tiré des ouvrages d'Anselme de Cantorbéry son maître : *Ubi multa præcipue ex*

D Anselmo Cantuariensi magistro suo concessit. Mais, en quelque endroit qu'Anselme ait fait ses études, il en fit de fort bonnes; et il se rendit capable en peu de temps d'enseigner à Paris avec Manegolde, docteur célèbre, qui fut depuis chanoine régulier, et premier supérieur du monastère de Morbac en Alsace, dont on le regarde comme le fondateur. C'est peut-être la raison qui a fait croire à Baronius qu'Anselme était originaire de Paris.

Anselme commença à y donner des leçons vers l'an 1076, au plus tard, s'il est vrai qu'il ait enseigné soit à Paris, soit à Laon, pendant plus de quarante ans, c'est-à-dire jusqu'à la fin de ses jours (3). C'est là l'époque du rétablissement des lettres dans cette capitale et de la théologie. Anselme y fit revivre, selon l'expression du pape Eugène III, les lettres et l'étude de l'Écriture sainte

(1) Petrus Cantor., *Verb. Jabbrev.*, c. 47, p. 125.

(2) Not. in Guibert., p. 641, c. 60.

(3) Pagi, t. IV, ad an. 1117; Bal. an. 1116, p. 47; Mariot, *Metrop. Rem.* t. II, p. 285, 286.